

Jan Ondřej

APLIKACE ÚMLUVY OSN O MOŘSKÉM PRÁVU NA ARKTIDU (SEVERNÍ LEDOVÝ OCEÁN)

Abstrakt: Na rozdíl od Antarktidy neexistuje speciální právní režim týkající se Arktidy. Arktida je specifická oblast okolo severního pólu, na jedné straně se jedná v podstatě o moře, na druhé straně je to do značné míry zamrzlé moře, což právě vyvolává možné otázky o specifikách režimu této oblasti. Přičemž se dá konstatovat, že lze na Severní ledový oceán aplikovat Úmluvu OSN o mořském právu z roku 1982. Na základě této úpravy vznášejí státy nároky na kontinentální šelf za hranicemi 200 námořních mil, které by jim umožnily výhradní čerpání zdrojů v oblasti jejich kontinentálního šelfu. Ukazuje se, že právní úprava kontinentálního šelfu obsažená v Úmluvě OSN o mořském právu vyvolává řadu otázek, které v ní nejsou jednoznačně upraveny. Na arktickou oblast se nevztahují jen normy mezinárodního mořského práva. Vedle těchto pravidel existují rovněž důležitá pravidla v oblasti mezinárodní ochrany životního prostředí. Nutnost řešit různé otázky spojené s Arktidou vedla v roce 1996 k založení Arktické rady. Jednou z hlavních otázek do budoucna je, do jaké míry arktické, ale i další státy, které mají zájem o oblast Arktidy, budou chtít chránit její životní prostředí, nebo zda převáží zájem na využívání jejího zejména nerostného bohatství.

Klíčová slova: Arktida, Úmluva o mořském právu, kontinentální šelf, životní prostředí

ÚVOD

Arktida na rozdíl od Antarktidy není kontinent, ale převážně zamrzlé moře okolo severního pólu. Mluví se o Severním ledovém oceánu, jehož plocha je přibližně 14 milionů čtverečních kilometrů.¹ Jedná se o nejmenší oceán na Zemi, dosahuje pouze jedné šestiny Indického oceánu. Pokud jde o pevninu, v dané oblasti se nacházejí pouze jednotlivé ostrovy. V souvislosti s Arktidou se používá někdy pojem *arktický region*, který se vymezuje jako oblast mezi *severním polárním kruhem a severním pólem*. Toto geografické vymezení severním polárním kruhem, tj. 66° 33' severní šířky, se jeví jako nejvhodnější pro vymezení Arktidy ve smyslu arktického regionu, z geografického vymezení vychází i část vědy.² Do této oblasti tak zasahuje vedle samotného Severního ledového oceánu také část státního území osmi států, které se nacházejí v dané oblasti. Jedná se o Kanadu, Dánsko (zahrnující Grónsko), Finsko, Island, Norsko, Rusko, Švédsko a USA. Z politického hlediska tyto státy vytvořily v roce 1996 Arktickou radu,³ která se zabývá otázkami daného regionu. Úkolem Arktické rady je podpora spolupráce, koordinace vzájemných vztahů mezi arktickými státy a domorodým obyvatelstvem, ve věcech *společných arktických zájmů*, zejména otázek *udržitelného rozvoje (sustainable development)* a *ochrany prostředí v Arktidě*. *Hlavním úkolem Arktické rady je ochrana prostředí Arktidy*, i když

¹ *Encyclopedia Britannica*. Dostupné z: www.britannica.com/EBchecked/topic/33188/Arctic-Ocean (cit. ke dni 11. 7. 2013).

² MOUTON, M. V. *The International Regime of the Polar Regions*. Académie de droit International de La Haye, Recueil des Cours 1962/III, s. 176.

³ *Declaration on the Establishment of the Arctic Council*. Ottawa, 1996. Dostupné z: www.international.gc.ca/arctis-arctique/ (cit. ke dni 12. 8. 2013).

se neomezuje jen na tyto otázky. Výslovně se však v Deklaraci zdůrazňuje, že se Arktická rada *nebude zabývat* záležitostmi *vojenské bezpečnosti*. V rámci Arktické rady byly zatím uzavřeny *dvě speciální právně závazné smlouvy týkající se ochrany prostředí v Arktidě*.⁴

Z těchto osmi zemí leží přímo na pobřeží Severního ledového oceánu pět pobřežních států. Jsou to Kanada, Dánsko, Norsko, Rusko a USA. Při vymezení Arktidy ve smyslu arktického regionu vyvstává z hlediska právní úpravy otázka režimu Severního ledového oceánu. Pevnina, která se v arktickém regionu nachází, je součástí státního území příslušného státu. Na druhé straně problematika, kterou se státy v arktickém regionu zabývají, se týká i otázek ochrany životního prostředí, problematiky domorodého obyvatelstva apod. Jedná se o záležitosti překračující hranice jednoho státu.

Ve 21. století vyvstávají ve vztahu k Arktidě nové výzvy. Globální oteplování bude mít dalekosáhlé důsledky nejen pro Severní ledový oceán a jeho zdroje, ale také pro další oblasti světa. Oteplování má vliv na tání ledovců v Arktidě a umožňuje těžbu předtím nepřístupných zdrojů a využívání nových lodních cest. V posledních letech se tak ze strany států zvyšuje zájem o tuto oblast, důvodem je zejména nerostné bohatství nacházející se na dně a v podzemí dna pod Severním ledovým oceánem. Podle rezoluce Evropského parlamentu se v arktickém regionu nachází přibližně 20 % světových neodhalených zásob ropy a plynu.⁵

Vyvstává otázka právního režimu této oblasti. Někdy se provádí srovnání s Antarktidou, která obklopuje jižní pól. Pokud jde o Antarktidu, byl vytvořen mezinárodněprávní režim, jehož základem je Smlouva o Antarktidě z roku 1959. Podobný ucelený speciální režim, pokud jde o oblast Arktidy, však vytvořen nebyl.

Pro účely tohoto příspěvku máme na mysli Arktidu v užším smyslu Severního ledového oceánu, který tvoří jádro Arktidy. Cílem příspěvku je zabývat se zejména otázkou aplikace Úmluvy OSN o mořském právu z roku 1982 na Severní ledový oceán, který je do určité míry zamrzlý, a je tudíž pokryt ledovci. Právě tato skutečnost může vyvolat diskusi z hlediska jeho právního režimu.

1. OTÁZKA ÚZEMNÍCH NÁROKŮ V ARKTIDĚ

Když v roce 1909 admirál Peary vztyčil vlajku USA na severním pólu, vyvstala otázka, která se stala předmětem určité diskuse, zda by oblast kolem severního pólu mohla být *předmětem okupace*. Podle Oppenheima *pravděpodobně nemohla*, protože se *nejedná o zemi*, ale převážně o zamrzlé moře s pohyblivými ledy.⁶ Někteří autoři⁷ byli však v minulosti toho názoru, že trvale zmrzlé ledové šelfy *mohou být předmětem efektivní okupace*. Lze však souhlasit s M. W. Moutonem, že u Severního ledového oceánu, který

⁴ Dohoda o spolupráci v leteckém a námořním výzkumu a záchraně v Arktidě a Dohoda o spolupráci, přípravě a reakci na znečištění moře ropou v Arktidě z roku 2013. Tato druhá dohoda je určena k ochraně mořského prostředí před znečištěním ropou.

⁵ *European Parliament Resolution of 9 October 2008 on Arctic Governance*.

⁶ JENNINGS, R. – WATTS, A. *Oppenheim's International Law*. Ninth edition, Volume 1 Peace, Parts 2 to 4. Oxford: Oxford University Press, 1992, s. 692.

⁷ Například Waldock, Hackworth, Fitzmaurice, Whiteman v publikaci BROWNLIE, I. *Principles of Public International Law*. 7th edition. Oxford: Oxford University Press, 2008, s. 144.

je částečně pokryt ledem, *není důvod pro odlišný status od volného moře, zejména proto, že led je stále v pohybu*.⁸ Nemůže podléhat suverenitě státu, protože se stále mění, vytváří se velké kanály a otevřené plochy, které zase mizí.

Jiná situace je v případech, kdy ledový šelf spočívá na mořském dně a z toho *důvodu může být považován za součást pevniny*.⁹ Takovéto šelfy se nacházejí v Antarktidě a jedná se o oblasti, které jsou více méně pokryty stálým ledem. Ledové šelfy (*ice shelves*) jsou zmíněny v čl. VI Smlouvy o Antarktidě z roku 1959. Podle G. Mencera *nemohou být ledové šelfy považovány za součást volného moře*.¹⁰

Severní ledový oceán je obklopen pevninou několika států – Ruska, Kanady, USA, Dánska (Grónska) a Norska. Některé státy, např. Rusko nebo Kanada, jež uplatňovaly suverenitu nad oblastmi zamrzlého moře a jeho částmi, vycházely z pojetí tzv. *polárních sektorů*¹¹ (*sector principle*). Polární sektory však nelze považovat za nový titul pro uplatňování suverenity, nýbrž vychází z takových titulů jako je titul objevu, efektivní okupace, přílehlosti (*contiguity*). Pokud jde o uplatňování pravidla přílehlosti, není toto pravidlo dostatečné jako právní metoda pro vyřešení otázky územní suverenity,¹² jak bylo i vyjádřeno ve známém arbitrážním případě Las Palmas¹³ z roku 1928. Tato teorie byla v minulosti zdůrazňována zejména Sovětským svazem v jeho jednostranné deklaraci z roku 1926.¹⁴

Uplatňování polárních sektorů vyvolalo odpor jiných států, např. Norska nebo USA, s tím, že Severní ledový oceán podléhá stejnému právnímu režimu jako *volné moře*.¹⁵ Pokud jde o USA, když Peary nárokoval severní pól v roce 1909 pro USA, nebylo to přijato, protože podle ministerstva zahraničí USA podléhá režimu volného moře.¹⁶ Sektorové pojetí neuplatňuje ani Dánsko. Podle I. Brownlieho mohou být vzneseny tři výhrady k sektorovému pojetí ve vztahu k Arktidě. Sektorový přístup má nedostatek v jakékoli doktríně založené na přílehlosti (*contiguity*). Jeho aplikace je poněkud absurdní, pokud jde o nároky týkající se suverenity nad úzkou špicí stahující se (*stretching*) k pólu. Nemůže být aplikován také z toho důvodu, že daná oblast zahrnuje *volné moře*.¹⁷ Na základě těchto okolností můžeme dojít k závěru, že tzv. teorie polárních sektorů *není uznávána jako metoda pro nabytí územní suverenity*.¹⁸

⁸ MOUTON, M. W. The International Regime of the Polar Regions. Académie de droit International de La Haye, Recueil des Cours 1962/III, s. 201.

⁹ MOUTON, M. W. The International Regime of the Polar Regions. Académie de droit International de La Haye, Recueil des Cours 1962/III, s. 192.

¹⁰ MENCER, G. *Mezinárodně právní problémy Antarktidy*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1963, s. 99.

¹¹ BROWNLIE, I. *Principles of Public International Law*, s. 144.

¹² MOUTON, M. W. The International Regime of the Polar Regions. Académie de droit International de La Haye, Recueil des Cours 1962/III, s. 243.

¹³ Island of Palmas Case (Netherlands v U.S.), 2 U.N. Rep. Int'l Arbitral Awards 829.

¹⁴ MOUTON, M. W. The International Regime of the Polar Regions. Académie de droit International de La Haye, Recueil des Cours 1962/III, s. 244.

¹⁵ DIXON, M. *Textbook on International Law*. 4th edition. London: Blackstone Press, 2000, s. 161.

¹⁶ MOUTON, M. W. The International Regime of the Polar Regions. Académie de droit International de La Haye, Recueil des Cours 1962/III, s. 206.

¹⁷ BROWNLIE, I. *Principles of Public International Law*, s. 144.

¹⁸ MOUTON, M. W. The International Regime of the Polar Regions. Académie de droit International de La Haye, Recueil des Cours 1962/III, s. 244.

K *pochybnostem* k uplatňování územních nároků v souvislosti se zamrzlou ledovou plochou přispívá i to, že ledová plocha se v důsledku oteplování zmenšuje. Podle zjištění Arktické rady se teplota v Arktidě zvyšuje dvojnásobně¹⁹ ve srovnání s globálním průměrem, a tím dochází k tání arktických ledovců. Zvětšuje se tak plocha nezamrzlého nebo nikoli trvale zamrzlého moře. Podle M. W. Moutona,²⁰ jestliže je moře *zamrzlé pouze v zimě, není důvod pro změnu jeho statusu*.

Jiná situace je, pokud jde o ostrovy nacházející se v Severním ledovém oceánu. Pobřežní státy si je rozdělily na základě teorie „kontinuity“ svých území.²¹

Pokud jde o uplatňování nároků *ve vztahu k mořskému dnu*, určitou otázku mohlo vyvolat umístění ruské vlajky ruskou miniponorkou na mořském dně severního pólu dne 2. srpna 2007. Umístění vlajky je pouze symbolickým aktem, a jak konstatuje H. Corell, nemá žádnou právní relevanci.²² Určitým důkazem toho, že mořské dno pod arktickým oceánem nepodléhá přivlastnění, je ruská žádost o *rozšíření kontinentálního šelfu* za hranici 200 námořních mil, kterou předložilo Rusko – ve smyslu čl. 76 odst. 8 Úmluvy OSN o mořském právu z roku 1982 – Komisi pro hranici kontinentálního šelfu již v roce 2001. V tomto směru podle některých autorů Rusko jednalo v souladu s Úmluvou OSN o mořském právu z roku 1982 pro uplatňování svých nároků na část mořského dna.²³ Podle čl. 77 odst. 3 Úmluvy OSN o mořském právu z roku 1982 však *práva pobřežního státu nad kontinentálním šelfem nejsou vázána na skutečnou nebo pomyslnou okupaci nebo jakékoli výslovné prohlášení*. Podobnou úpravu obsahuje i Úmluva o pevninské mělčině z roku 1958 v čl. 2 odst. 3. Kontinentální šelf tak *nepodléhá přivlastnění* ze strany pobřežních států. Koncepce kontinentálního šelfu jako *res nullius*, na základě které by se stal kontinentální šelf předmětem přisvojení, je tak vyloučena.²⁴ Právní režim kontinentálního šelfu, jak je vyjádřen v Úmluvě o pevninské mělčině z roku 1958, byl již v rozsudku Mezinárodního soudního dvora ve věci Pevninské mělčiny Severního moře z roku 1969 označen za výraz *obyčejového mezinárodního práva*.

Vyloučení uplatňování územních nároků ve vztahu k Arktidě je vyjádřeno i ve zprávě Evropské komise²⁵ Evropskému parlamentu z roku 2008. Podle tohoto dokumentu „žádný stát nebo skupina zemí *nemá suverenitu* nad severním pólem nebo nad Severním ledovým oceánem kolem něj“. Pokud jde o nároky ve vztahu k Arktidě, uvádí R. Wolfrum, že na rozdíl od Antarktidy, kde sedm států v minulosti vzneslo územní nároky, ve vztahu k Arktidě *není v současnosti vznášen žádný nárok*.²⁶ V minulosti byly nároky předloženy carským Ruskem, SSSR a Kanadou.

¹⁹ Arctic Council finding (2005).

²⁰ MOUTON, M. W. The International Regime of the Polar Regions. Académie de droit International de La Haye, Recueil des Cours 1962/III, s. 188.

²¹ TÜRK, D. *Základy mezinárodního práva*. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2010, s. 378.

²² CORELL, H. Common Concern for the Arctic Conference Arranged by the Nordic Council of Ministers, Ilulissat, Greenland (9–10 September 2008). *Zeitschrift für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht*, 2009, 69/3, s. 752.

²³ POSNER, E., A. – SYKES, A., O. Economic Foundations of the Law of the Sea. *American Journal of International Law*, 2010, Volume 104, Number 4, s. 586.

²⁴ KOLODKIN, A., L. *Mirovoj okean*. Moskva: Meždunarodnyje otnošenija, 1973, s. 98.

²⁵ Commission of the European Communities, Communication from the Commission to the European Parliament and the Council – The European Union and the Arctic region, COM (2008) 763 final (20 November 2008).

²⁶ WOLFRUM, R. The Arctic in the Context of International Law. *Zeitschrift für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht*, 2009, 69/3, s. 534.

2. NORMY MEZINÁRODNÍHO MOŘSKÉHO PRÁVA APLIKOVATELNÉ NA ARKTIDU

Jestliže neexistuje speciální režim, vyvstává otázka právního režimu Arktidy (Severního ledového oceánu). Arktida je specifická oblast: na jedné straně se jedná v podstatě o moře, na druhé straně je to do určité míry zamrzlé moře, což právě vyvolává možné otázky o specifikách režimu této oblasti.

Státy ležící v oblasti Arktidy (vedle výše zmíněných osmi států má značný zájem o Arktidu i Evropská unie) si však uvědomují potřebu řešení režimu Arktidy z různých důvodů. Zejména mořské dno je bohaté na nerostné suroviny, významná je rovněž záležitost lodní dopravy v této oblasti a nutná je i otázka ochrany životního prostředí Arktidy. Je také třeba řešit problémy životních podmínek původního obyvatelstva této oblasti.

Jaké normy mezinárodního práva se na tuto oblast vztahují a jak by měl být její režim regulován? Vzhledem k tomu, že se jedná v podstatě o moře, alespoň pokud jde o jádro Arktidy, zdá se jako nejlogičtější aplikovat na Arktidu *normy mezinárodního mořského práva*.

V květnu 2008 byla přijata Ilulissatská deklarace,²⁷ která je výsledkem jednání pěti pobřežních států ležících na břehu Severního ledového oceánu – Kanady, Dánska, Norska, Ruské federace a USA. Těchto pět států se sešlo na pozvání dánského ministra zahraničních věcí a premiéra Grónska v Ilulissatu v Grónsku. V deklaraci se mluví o tom, že Severní ledový oceán stojí na prahu významných změn. Klimatické změny a tající led mají potenciální vliv na zranitelný ekosystém, životní podmínky místních obyvatel a domorodých komunit a na potenciální těžbu nerostných surovin. Dále je v Deklaraci zmínka *o rozsáhlém mezinárodním právním rámci, který se aplikuje na Severní ledový oceán* s tím, že se odkazuje na diskusi zástupců států v Oslo ve dnech 15. a 16. října 2007. V návaznosti na to se konstatuje, že *mořské právo (the law of the sea) poskytuje důležitá práva a závazky týkající se vymezení vnější hranice kontinentálního šelfu, ochrany mořského prostředí včetně oblastí pokrytých ledem (ice-covered areas), svobodu plavby, mořský vědecký výzkum a jiná využití moře*. Státy zdůrazňují, že *zůstávají vázány tímto právním rámcem* a vyjadřují svůj závazek k *rádnému urovnání* jakýchkoliv překrývajících nároků. Lze dospět k závěru, že za rozsáhlý mezinárodní právní rámec jsou považovány *normy mezinárodního mořského práva*.

Státy v Deklaraci dále konstatují, že tento rámec *poskytuje základ* pro odpovědné uspořádání pěti pobřežními státy a *dalšími uživateli* tohoto Oceánu prostřednictvím *vnitrostátního provádění* a aplikace relevantních ustanovení. Dále se v Deklaraci konstatuje, že *pobřežní státy nemají potřebu vyvíjet nový komplexní mezinárodní právní režim* upravující Severní ledový oceán. V Deklaraci se rovněž uvádí, že státy budou *držet krok s vývojem* v Severním ledovém oceánu a pokračovat v provádění příslušných opatření.

Ilulissatská deklarace se neomezuje jen na vztahy pěti pobřežních států Severního ledového oceánu, ale počítá i se spoluprací s *dalšími zainteresovanými státy*. Deklarace výslovně stanoví, že pět pobřežních států těsně navzájem spolupracuje v Severním ledovém oceánu a spolupracuje také s dalšími zainteresovanými státy. Tato součinnost

²⁷ Text Deklarace v *The Ilulissat Declaration*, Arctic ocean conference, Ilulissat, Greenland, 27–29 May 2008. Dostupné z: www.arcticgovernance.org (cit. ke dni 22. 7. 2013).

zahrnuje sbírání vědeckých údajů týkajících se kontinentálního šelfu, ochrany mořského prostředí a dalšího vědeckého výzkumu. Státy vyjadřují, že budou usilovat o posílení této spolupráce, která je založena na vzájemné důvěře a transparentnosti, mimo jiné včasnou výměnou dat a analýz. Přímo Deklarace zmiňuje rovněž další uživatele Severního ledového oceánu. Na jedné straně se dá konstatovat, že pět pobřežních států se nesnaží vytvářet jakýsi uzavřený klub. Na straně druhé je však znepokojující, když *zainteresované státy* mimo Severní ledový oceán *ignorují zájmy pobřežních států*,²⁸ jak jsou vyjádřeny v Ilulissatské deklaraci. Za ještě více zneklidňující považuje T. Winkler²⁹ skutečnost, kdy některé státy mimo Severní ledový oceán ignorují fakt, že pět pobřežních států si uvědomuje svou odpovědnost a bere jí vážně.

Z právního hlediska je Deklarace politickým dokumentem, má povahu *soft law* bez právní závaznosti. Nicméně vyjadřuje společnou vůli pěti států, které odkazují na mořské právo. Dá se konstatovat, že *komplexní mezinárodní právní režim*, který upravuje otázky Severního ledového oceánu je obsažen³⁰ v Úmluvě OSN o mořském právu³¹ z roku 1982. Tato Úmluva je dnes základním smluvním pramenem mezinárodního mořského práva, je rozsáhlou kodifikací mezinárodního mořského práva. Vztahuje se na všechny části moře a mořského dna a vstoupila v platnost v roce 1994. Ilulissatská deklarace však výslovně nezmiňuje Úmluvu OSN o mořském právu. Nutno poznamenat, že čtyři z pěti pobřežních států Severního ledového oceánu jsou jejími smluvními stranami, stejně jako další státy ležící v arktické oblasti. Jediným nesmluvním státem jsou USA, které však považují části Úmluvy za *obyčejové mezinárodní právo*.³²

Existují však i názory zpochybňující aplikaci Úmluvy OSN o mořském právu z roku 1982 na Arktidu. Poukazuje se na to, že v době konání III. konference OSN o mořském právu v letech 1973–1982 některé arktické státy, jmenovitě Kanada, USA, SSSR, neměly vůli aplikovat Úmluvu OSN o mořském právu z roku 1982, včetně její části XI o *společném dědictví lidstva* na Severní ledový oceán.³³ A. N. Vylegzhanin³⁴ uvádí, že také Ilulissatská deklarace z roku 2008 specificky nezmiňuje Úmluvu OSN o mořském právu. Dále poukazuje na to, že v Nařízení prezidenta USA z 9. ledna 2009 týkajícím se Arktidy je pouze zmínka o obyčejovém mezinárodním právu, nikoli o Úmluvě OSN o mořském právu. Tento názor je však třeba upřesnit v tom smyslu, že v Nařízení prezidenta USA z 9. ledna 2009 se konstatuje, že *nejúčinnější* způsob jak dosáhnout mezinárodního uznání a právní jistoty pro rozšíření kontinentálního šelfu USA je prostřednictvím procedury, která je pro smluvní strany obsažena v Úmluvě OSN o mořském právu.³⁵ Dále A. N. Vylegzhanin³⁶

²⁸ WINKLER, T. An International Governance Framework for the Arctic Challenges for International Public Law – A Danish Perspective. *Zeitschrift für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht*. 2009, 69/3, s. 642.

²⁹ *Ibid.*

³⁰ *Ibid.*, s. 643.

³¹ Text Úmluvy ve vyhl. č. 240/1996 Sb.

³² SALCIDO, R., E. Law Applicable on the Outer Continental Shelf and in the Exclusive Economic Zone. *The American Journal of International Law*. 2010, Volume 58, s. 407.

³³ VYLEGZHANIN, A., N. Developing International Law Teachings for Preventing Inter-State Disaccords in the Arctic Ocean. *Zeitschrift für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht*. 2009, 69/3, s. 671.

³⁴ *Ibid.*, s. 670.

³⁵ National Security Presidential Directive/NSPD – 66 Homeland Security Presidential Directive/HSPD – 25, January 9, 2009.

³⁶ VYLEGZHANIN, A., N. Developing International Law Teachings for Preventing Inter-State Disaccords in the Arctic Ocean. *Zeitschrift für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht*. 2009, 69/3, s. 670.

předkládá, že v dokumentu ruského prezidenta z roku 2008, který se týká politiky v Arktidě, je pouze odkaz na mezinárodní právo v obecnosti a nikoliv specificky na Úmluvu OSN o mořském právu. V závěru svého příspěvku tento autor uvádí, že Ilulissatská deklarace je snahou zabránit novým mezinárodním nesouladům v Arktidě.³⁷

Některé názory směřují rovněž k možnosti inspirovat se v právním režimu Arktidy Antarktidou. Například kanadský internacionalista Morrison poukázal na tuto možnost, jak z hlediska podobných fyzikálních podmínek, tak také režimem založeným na Smlouvě o Antarktidě. Dále tento autor uvádí, že si představitelé arktických států nepřáli aplikaci společného dědictví lidstva v tomto směru.³⁸

Pokud jde o srovnání s Antarktidou, se kterou jsou spatřovány některé podobné rysy, někdy zaznívá argument, že když již máme speciální Smlouvu o Antarktidě, potřebujeme rovněž speciální smlouvu o Arktidě.³⁹ K tomu je třeba poznamenat, že existuje značná odlišnost mezi oběma polárními oblastmi – Antarktida je země, zatímco Arktida je moře. S tím jsou spojeny rozsáhlé právní a politické důsledky. Mezinárodně právní normy týkající se pevninského území a mořských oblastí jsou zásadně odlišné.⁴⁰ Na druhé straně to však nevylučuje inspiraci antarktickým smluvním systémem. Například se může jednat o ochranu mořského prostředí, která je v antarktické oblasti určitou inspirací, pokud jde o mechanismus regulující činnost v Antarktidě.

A. N. Vylegzhanin⁴¹ poukazuje na to, že právní režim Arktidy a Arktického oceánu není upraven pouze normami mezinárodního mořského práva a určitě ne pouze Úmluvou OSN o mořském právu z roku 1982. Dále uvádí díla různých autorů, která obsahují kapitulu o Arktidě, která není v části o mezinárodním mořském právu. V této souvislosti je třeba poznamenat, že ucelená pojednání o mezinárodním právu veřejném ve formě učebnic, monografií apod. neobsahují vždy speciální zmínku o právním režimu Arktidy. Pokud se Arktidou autoři vůbec zabývají, většinou se pouze omezují na otázku územních nároků ve vztahu k ní. Tak tomu je i v případech výše zmíněných učebnic Brownlieho, Oppenheima, Dixona.

S názorem, že se na arktickou oblast *nevztahují jen normy mezinárodního mořského práva lze souhlasit*. Vedle těchto pravidel jsou vzhledem k významu Arktidy pro životní prostředí nejen této oblasti, ale i na celé planetě Zemi, rovněž důležitá pravidla v oblasti mezinárodní ochrany životního prostředí. Můžeme uvést např. Úmluvu o ochraně biologické rozmanitosti z roku 1992; aplikovatelná na Arktidu je i Úmluva o zabránění znečištění moří ukládáním odpadu a jiným způsobem z roku 1972. Také právní režim týkající se *klimatických změn* je aplikovatelný na Arktidu.⁴² Zejména se jedná o Rámcovou úmluvu OSN o klimatických změnách z roku 1992 a Kjótský protokol k ní z roku 1997. Pokud jde

³⁷ Ibid., s. 681.

³⁸ Morrison v článku VYLEGZHANIN, A., N. Developing International Law Teachings for Preventing Inter-State Disaccords in the Arctic Ocean. *Zeitschrift für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht*. 2009, 69/3, s. 672.

³⁹ Názory ve WINKLER, T. An International Governance Framework for the Arctic Challenges for International Public Law – A Danish Perspective. *Zeitschrift für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht*. 2009, 69/3, s. 642.

⁴⁰ Ibid.

⁴¹ Ibid., s. 672.

⁴² WOLFRUM, R. The Arctic in the Context of International Law. *Zeitschrift für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht*. 2009, 69/3, s. 534.

o ochranu atmosféry, tři protokoly k Úmluvě o dálkovém znečištění ovzduší z roku 1979 přímo zmiňují Arktidu. Jedná se o Protokol z Osla o dalším snížení emisí z roku 1994, Aarhuský protokol o těžkých kovech z roku 1988 a Aarhuský protokol o perzistentních organických polutantech⁴³ z roku 1998. V tomto posledně zmíněném protokolu je v preambuli zmíněna zranitelnost arktického ekosystému. Konstatuje se zde, že „arktické ekosystémy a zejména domorodé obyvatelstvo, které závisí na arktických rybách a savcích, je zvláště ohroženo vzhledem k biomagnifikaci perzistentních organických polutantů“ (citace z českého překladu preambule Protokolu). Je tudíž třeba řešit i otázky domorodého obyvatelstva, které žije v oblasti Arktidy. Uvádí se, že v arktické oblasti žijí asi 4 milionů lidí, z toho *jednu třetinu tvoří domorodé obyvatelstvo*.⁴⁴

Obecně lze souhlasit s T. Winklerem,⁴⁵ že *není třeba vytvářet nový právní režim*, pokud jde o Severní ledový oceán (to vyjadřují i státy v Ilulissatské deklaraci). Mořské právo a jiné relevantní již existující normy mezinárodního práva vytvářejí určitý právní základ. Tím však není vyloučeno, aby tato právní úprava byla dále prohlubována a rozšiřována. Přímo Ilulissatská deklarace počítá s tím, že pět pobřežních států a další uživatelé Severního ledového oceánu budou provádět *příslušná opatření (appropriate measures)* na národní a mezinárodní úrovni k tomu, aby drželi krok s vývojem v Severním ledovém oceánu.

Mezinárodní mořské právo, zejména Úmluva OSN o mořském právu z roku 1982, vytváří *právní rámeček* režimu Arktidy, který může být prováděn, doplněn a rozvinut dalšími mezinárodními smlouvami. Ilulissatská deklarace z roku 2008 uvádí výslovně zejména otázky svobody plavby, vymezení vnějších hranic kontinentálního šelfu, ochranu mořského prostředí, včetně zaledněných oblastí, a mořský vědecký výzkum.

Na základě Úmluvy OSN o mořském právu jsou vymezeny jednotlivé mořské zóny, které lze vymezit i ve vztahu k Arktidě – Severnímu ledovému oceánu. Arktické státy⁴⁶ činí kroky k vymezení mořských zón v souladu s Úmluvou. Podle Úmluvy o mořském právu vnitřní mořské vody a pobřežní moře podléhají suverenitě států s tím, že podle obvyčejového mezinárodního práva i Úmluvy je suverenita státu v pobřežním moři omezena právem pokojného průjezdu lodí jiných států. Tyto dvě zóny jsou *součástí státního území*; rovněž mořské dno pod pobřežním mořem je součástí státního území.

Další zóny, které jsou vymezeny podle Úmluvy, si již *státy nesmí přivlastnit*. Dle Úmluvy jsou státům přiznávána určitá práva, např. ve formě svrchovaných práv při průzkumu a využívání přírodních zdrojů výlučné ekonomické zóny a kontinentálního šelfu. Výlučná ekonomická zóna byla zcela nově vymezena Úmluvou OSN o mořském právu z roku 1982. Dále státy vykonávají jurisdikci ve vztahu k těmto zónám. Jurisdikci vykonávají rovněž ve vztahu k lodím a dalším objektům, které se na moři nebo mořském dnu nacházejí. Může se jednat o různé umělé ostrovy, např. plošiny pro průzkum a využívání nerostných zdrojů, mořský vědecký výzkum apod. Za výlučnou ekonomickou zónou se již rozprostírá volné moře, které je *mezinárodním prostorem*, a všechny státy, ať již

⁴³ Český text Protokolu v č. 80/2010 Sb.m.s.

⁴⁴ Commission of the European Communities, Communication from the Commission to the European Parliament and the Council – The European Union and the Arctic region, COM (2008) 763 final (20 November 2008).

⁴⁵ WINKLER, T. An International Governance Framework for the Arctic Challenges for International Public Law – A Danish Perspective. *Zeitschrift für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht*. 2009, 69/3, s. 643.

⁴⁶ TAKSOE-JENSEN, P. An International Governance Framework for the Arctic: Challenges for International Public Law. *Zeitschrift für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht*. 2009, 69/3, s. 627.

pobřežní, či vnitrozemské, požívají *svobod volného moře*. Mezi nejstarší svobody patří svoboda plavby a svoboda rybolovu. Státy mají i další svobody, jejich demonstrativní (nikoli úplný) výčet obsahuje Úmluva OSN o mořském právu. Pokud jde o mořské dno, tak za kontinentálním šelfem se vymezuje mořské dno označované jako Oblast, tj. mořské dno za hranicemi národní jurisdikce států. Také Oblast je mezinárodním prostorem, který podléhá specifickému právnímu režimu, a žádný stát si jej nesmí přivlastnit.

Státy jednotlivé zóny vymezují v souladu s pravidly mezinárodního mořského práva. Základem pro vymezení jednotlivých zón je *základní linie (baseline)*, což je linie největšího odlivu, kterou pobřežní stát vymeze na svém pobřeží a zakreslí do námořní mapy velkého měřítka (čl. 5 Úmluvy). V případě členitého pobřeží, které má hluboké zářezy, nebo kde je pás ostrovů podél pobřeží v jeho bezprostřední blízkosti, se používá metody *přímých základních linií*, které spojují příslušné body (čl. 7 odst. 1 Úmluvy).

Od těchto základních linií se vymezují všechny zóny, počínaje pobřežním mořem. V případě, že stát vymeze příslušné zóny a dojde k jejich překrytí s vymezenými zónami jiných pobřežních států, je třeba, aby příslušné státy provedly rozhraničení – delimitaci – *v souladu s pravidly mezinárodního mořského práva*, zejména s Úmluvou OSN o mořském právu z roku 1982.

2.1 Vymezení mořských hranic v Arktidě

Ve vztahu k Severnímu ledovému oceánu *každý z pěti pobřežních států* přijal svou legislativu⁴⁷ pro provádění Úmluvy OSN o mořském právu, pokud jde o základní linie a jednotlivé mořské zóny. Tyto vnitrostátní právní předpisy byly přijaty po roce 1994, kdy vstoupila v platnost Úmluva o mořském právu z roku 1982. Například Ruská federace přijala sérii federálních zákonů aplikovatelných na arktický region včetně Federálního zákona o Kontinentálním šelfu Ruské federace z roku 1995 a Federálního zákona o Výlučné ekonomické zóně Ruské federace z roku 1998. Pokud jde o USA, ty v roce 1995 oznámily hranice své výlučné ekonomické zóny včetně hranic u pobřeží Aljašky. Nařízením prezidenta USA z roku 2009 byla vymezena politika USA ve vztahu k arktickému regionu. Za povšimnutí stojí také to, že tento dokument týkající se arktické politiky mimo jiné volá po přijetí Úmluvy OSN o mořském právu Spojenými státy.⁴⁸

Státy vymezují jednotlivá mořská pásma svými jednostrannými akty. Vnitrostátní úprava však musí být v souladu s pravidly mezinárodního mořského práva. Zóny vymezené jednotlivými státy se však mohou překrývat a může dojít i ke sporům. Zejména se to týká protilehlých nebo sousedících států. Úmluva OSN o mořském právu počítá v první řadě s tím, že státy se dohodnou na delimitaci jednotlivých mořských zón. Lze konstatovat, že ve vztahu k arktickému regionu proces harmonizace národní legislativy s ustanoveními Úmluvy OSN o mořském právu z roku 1982 a dalších dohod *nebyl zatím ukončen*.⁴⁹

Otázka delimitace, pokud jde o Severní ledový oceán, může vyvstat zejména ve vztahu k výlučné ekonomické zóně a ke kontinentálnímu šelfu. Pokud jde o mořské hranice ve vztahu k *výlučné ekonomické zóně*, bylo uzavřeno několik dvoustranných dohod. Zůstalo však několik případů nedořešených hranic, kde zatím nedošlo k dohodě. Podle

⁴⁷ Ibid., s. 628.

⁴⁸ Ibid., s. 629.

⁴⁹ Ibid., s. 629.

zprávy⁵⁰ Evropské komise z roku 2008 zůstávají nedořešené zejména otázky vztahu mezi USA a Ruskem v Beringově průlivu a USA a Kanadou v Beaufortově moři, nebo spor mezi Kanadou a Dánskem pokud jde o Hansův ostrov (*Hans Island*). Navíc Norsko a několik zemí, včetně členských států Evropské unie, interpretuje Svalbardskou smlouvu, pokud jde o 200mílové pásmo okolo souostroví, různě.

Nevyřešené jsou i otázky *delimitace kontinentálního šelfu* v Severním ledovém oceánu, kde dochází k překrývání nároků jednotlivých států. Za nevyřešenou označila zpráva Evropské komise i spor mezi Ruskem a Norskem v Barentsově moři. V roce 2010 však byla uzavřena *Smlouva* mezi Norskem a Ruskou federací týkající se *mořské delimitace a spolupráce v Barentsově moři a Severním ledovém oceánu*.⁵¹ Byl tak uzavřen spor trvající 40 let. Smlouva se vztahuje na delimitaci výlučné ekonomické zóny i kontinentálního šelfu mezi oběma státy. Smlouva dále upravuje v čl. 4 problematiku *rybolovu* v dané oblasti a v čl. 5 otázky *využívání zásob uhlovodíků* (ropy a plynu) z nalezišť, která se rozprostírají napříč delimitovaným kontinentálním šelfem. Pokud se naleziště uhlovodíků nachází na kontinentálním šelfu jedné smluvní strany a druhá smluvní strana je názoru, že dané naleziště se rozšiřuje na její kontinentální šelf, druhá strana to může oznámit prvnímu státu a předložit údaje, které zakládají její názor. V takových případech zahájí smluvní strany rozhovory o rozsahu nalezišť uhlovodíků a o možné těžbě z naleziště. Na základě rozhovorů bude uzavřena *dohoda* o těžbě uhlovodíků z naleziště včetně jeho rozdělení mezi strany na základě žádosti jedné ze stran (čl. 5 odst. 2). V případě, že se strany *nedohodnou* ve věci nalezišť, obsahuje příloha II ke Smlouvě proceduru pro řešení sporů. Státy by se měly nejprve snažit dosáhnout dohody jednáním a v případě, že nebude spor urovnán do šesti měsíců od data, kdy jedna ze stran požádala o taková jednání s druhou stranou, je kterákoli ze stran oprávněna předložit spor ad hoc arbitrážnímu tribunálu sestávajícího ze tří členů (čl. 3 příloha II). Lze říci, že Smlouva je konstruktivním modelem pro arktické státy, jak vyřešit rozdílné přístupy.

2.2 Problematika plavby v Arktidě

Pokud jde o *plavbu* v arktických vodách, existují *různé interpretace* týkající se *podmínek plavby* v některých zdejších oblastech.⁵² Zejména vyvstává otázka kolem tzv. Severozápadního průjezdu (*Northwest Passage*). Jedná se o mořskou cestu vedoucí kolem severního pobřeží Kanady (Kanadské arktické souostroví), která spojuje Atlantský a Tichý oceán. Je považována za nejkratší cestu spojující Evropu s Asií.

Kanada považuje vody sloužící k průjezdu za své *vnitřní vody* (*internal waters*), a tudíž nepodléhající právu průjezdu. USA naopak považují plavbu úžinou za podléhající *právu tranzitního průjezdu*. Argumentují tím, že se jedná o mezinárodní cestu používanou pro mezinárodní plavbu. V této souvislosti je třeba poznamenat, že některé delegace

⁵⁰ Commission of the European Communities, Communication from the Commission to the European Parliament and the Council – The European Union and the Arctic region, COM (2008) 763 final (20 November 2008).

⁵¹ *Treaty between the Kingdom of Norway and the Russian Federation concerning Maritime Delimitation and Cooperation in the Barents Sea and the Arctic Ocean*. Dostupné z: <http://www.eu-norway.org/news1/Treaty-on-maritime-delimitation-and-cooperation-in-the-Barents-Sea-and-the-Arctic-Ocean-signed-today/> [15. 9. 2010] (cit. ke dni 2. 9. 2013).

⁵² Commission of the European Communities, Communication from the Commission to the European Parliament and the Council – The European Union and the Arctic region, COM (2008) 763 final (20 November 2008).

na III. Konferenci OSN o mořském právu a někteří odborníci argumentovali, že podle *obyčejového mezinárodního práva* je právo průjezdu *mezinárodními úžinami* obsahující svobodu plavby neomezenou kritériem „pokojnosti“⁵³ širší a na rozdíl od pokojného průjezdu, které se vztahuje pouze na lodě, zahrnuje toto právo i právo přeletu. Některé státy na III. Konferenci o mořském právu, zejména USA a Velká Británie, argumentovaly tím, že právo tranzitního průjezdu, jak je obsaženo v Úmluvě OSN o mořském právu, je *součástí obyčejového mezinárodního práva*.⁵⁴

V roce 1985 došlo k průjezdu ledoborce pobřežní hlídky USA Severozápadní cestou. Kanada informovala⁵⁵ USA, že považuje vody Kanadského arktického souostroví za součást svých vnitřních vod a že tudíž *požaduje souhlas* pro tuto plavbu. USA to však odmítly. Spor byl urovnán dohodou mezi oběma státy uzavřenou v roce 1988. Podle dohody se USA zavázaly k tomu, že plavba všech ledoborců USA vodami nárokovánými Kanadou bude provedena se *souhlasem*⁵⁶ Kanady. V článku 4 této Dohody však dále strany potvrdily, že *rozdílné názory* týkající se *právního režimu* Severozápadní cesty nadále trvají bez ohledu na její uzavření.⁵⁷ USA, stejně jako Evropská unie trvale protestovaly proti kanadským nárokům.

Kanada přidala ještě *jeden argument*⁵⁸ *pro uplatnění své národní legislativy*. V roce 1985 vymezila v souladu s čl. 8 Úmluvy OSN o mořském právu přímé základní linie. Podle E. D. Browna⁵⁹ nic Kanadě nebránilo (*inhibited*) v tom, aby vymezila systém přímých základních linií okolo Kanadského arktického souostroví. Vody nacházející se mezi těmito liniemi a pevninou jsou považovány za vnitřní vody. Podle čl. 8 odst. 2, tam kde vytyčení přímé základní linie má za následek, že do vnitřních vod jsou zahrnuty oblasti, u kterých tomu tak dříve nebylo, *trvá právo pokojného proplutí těmito vodami*. Identickou úpravu obsahuje Úmluva o pobřežních vodách a pásmu souvislém z roku 1958. Úprava přímých základních linií se považuje za výraz *obyčejového mezinárodního práva*. Tento kanadský přístup však neodpovídá názoru USA.⁶⁰ V případě mezinárodní úžiny se jedná o právo tranzitního průjezdu, jak uplatňují USA, a znamená to, že ponorky by mohly provádět tranzitní průjezd ponořené, zatímco v případě pokojného průjezdu musí plout na povrchu. Praxe, že ponorky proplouvají některými mezinárodními úžinami pod hladinou, se zdá být uznána za splnění požadavku, že proplouvající plavidla v souladu s čl. 39 odst. 3 Úmluvy OSN o mořském právu „jsou povinna se zdržet jakékoli jiné činnosti než činnosti související s normálními způsoby nepřerušovaného a urychleného proplutí“. Což je přinejmenším interpretace přijatá pobřežními státy a je v souladu s *travaux préparatoires* III. Konference o mořském právu.⁶¹ Otázka, zda úžiny tvořící

⁵³ CHURCHILL, R., R. – LOWE, A., V. *The law of the sea*. Third edition. Manchester: Manchester University Press, 1999, s. 104.

⁵⁴ *Ibid.*, s. 110.

⁵⁵ WOLFRUM, R. The Arctic in the Context of International Law. *Zeitschrift für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht*. 2009, 69/3, s. 535.

⁵⁶ CHURCHILL, R., R. – LOWE, A., V. *The law of the sea*, s. 106.

⁵⁷ WOLFRUM, R. The Arctic in the Context of International Law. *Zeitschrift für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht*. 2009, 69/3, s. 535.

⁵⁸ *Ibid.*

⁵⁹ BROWN, E., D. *The International Law of the Sea*. Aldershot: Dartmouth Publishing Company, 1994, s. 124.

⁶⁰ *Ibid.*, s. 536.

⁶¹ CHURCHILL, R., R. – LOWE, A., V. *The law of the sea*, s. 109.

Severozápadní cestu jsou užívány pro mezinárodní plavbu a vztahuje se na ně právo tranzitního průjezdu, *však vyvolává pochybnosti*.⁶²

Podobný problém vyvstává ve vztahu k Severovýchodní cestě u severního Ruska. Otázkou je, zda se jedná o úžiny pro mezinárodní plavbu, na které se vztahuje právo tranzitního průjezdu.⁶³

2.3 Nároky týkající se kontinentálního šelfu v Arktidě

Pojem *kontinentálního šelfu*⁶⁴ se v praxi vztahů mezi státy vyskytuje již od počátku 20. století. Pokud jde o Arktidu, prosazovalo svá práva na některé ostrovy v Severním ledovém oceánu Rusko, které již v roce 1916 vyjádřilo, že tyto ostrovy jsou *prodloužením na sever Sibiřské kontinentální základny*.⁶⁵

Význam kontinentálního šelfu spočívá v tom, že i když se nejedná o součást státního území pobřežního státu, pobřežní stát zde vykonává *svrchovaná práva* za účelem průzkumu a využívání jeho přírodního bohatství. Znamená to, že *práva pobřežního státu jsou výlučná* a nikdo nemůže provádět tuto činnost bez souhlasu pobřežního státu. Práva pobřežního státu nad kontinentálním šelfem nejsou vázána na skutečnou nebo pomyslnou okupaci nebo jakékoli výslovné prohlášení. Tato ustanovení jsou obsažena v čl. 2 Úmluvy o pevninské mělčině z roku 1958. Mezinárodní soudní dvůr ve věci Pevninské mělčiny Severního moře z roku 1969 označil dané ustanovení za *výraz obyčejového mezinárodního práva*.⁶⁶ Prakticky stejná úprava je obsažena v čl. 77 Úmluvy OSN o mořském právu z roku 1982. Pokud jde o Severní ledový oceán, může mít využívání kontinentálního šelfu značný význam vzhledem k rozsáhlému nerostnému bohatství (viz výše), přičemž možnosti jeho využívání se vzhledem k tání arktických ledovců zvyšují.

Základní vymezení kontinentálního šelfu je obsaženo v čl. 76 odst. 1 Úmluvy OSN o mořském právu, podle které „kontinentální šelf pobřežního státu zahrnuje mořské dno a podzemí podmořských oblastí, které leží za hranicemi jeho pobřežního moře *po celém přirozeném prodloužení jeho pevninského území* k vnější hranici kontinentálního okraje“.

Tato definice byla obsažena již v rozsudku Mezinárodního soudního dvora ve věci *Pevninské mělčiny Severního moře*⁶⁷ z roku 1969. Podle tohoto rozsudku kontinentální šelf konstituuje *přirozené prodloužení pevniny* pobřežního státu do a pod mořem (...*the coastal State in respect of the area of continental shelf that constitutes a natural prolongation of its land into and under the sea...*). Mezinárodní soudní dvůr ve svém rozsudku z roku 1969 však vycházel z čl. 1 Úmluvy o pevninské mělčině⁶⁸ z roku 1958. Soud konstatoval, že tento článek reprezentuje *obyčejové mezinárodní právo*,⁶⁹ byť použil formulaci *přirozené prodloužení*, zatímco v Úmluvě z roku 1958 je formulace podmořských oblastí přilehlých k pobřeží (*submarine areas adjacent to the coast*).

⁶² Ibid., s. 106.

⁶³ Ibid.

⁶⁴ MOLODCOV, S., V. *Meždunarodnoje morskoe pravo*. Moskva: Meždunarodnyje otnošenija, 1987, s. 117.

⁶⁵ Ibid.

⁶⁶ EVANS, M., D. (ed.). *International Law*. Second edition. Oxford: Oxford University Press, 2006, s. 641.

⁶⁷ Ibid, s. 642.

⁶⁸ Text Úmluvy vyhl. č. 114/1964 Sb. Úmluva o pevninské mělčině z roku 1958 definuje kontinentální šelf jako „mořské dno a podzemí podmořských oblastí přilehlých k pobřeží, ležících však mimo oblast pobřežních vod až do hloubky 200 m“.

⁶⁹ CHURCHILL, R., R. – LOWE, A., V. *The law of the sea*, s. 147.

Pojetí *přirozeného prodloužení pevniny* v rozsudku ve věci Pevninské mělčiny z roku 1969 však v době konání III. Konference OSN o mořském právu *nevyhovovalo státům, které nemají mořské dno, které je přirozeným prodloužením pevniny*, ale chtěly by vykonávat jurisdikci nad mořským dnem v blízkosti pobřeží a nad přírodními zdroji zde se nacházejícími. Tyto státy tudíž argumentovaly tím, že by měl být stanoven pevný limit pro kontinentální šelf.⁷⁰ Proti tomu oponovaly státy, které již vykonávaly jurisdikci na základě *přirozeného prodloužení* za pravděpodobně stanoveným limitem 200 námořních mil. Jednalo se zejména o státy jako Velká Británie, USA a SSSR, které měly kontinentální okraj za hranicemi 200 námořních mil a *kteřé nebyly ochotny vzdát se jakýchkoli nároků na zdroje*⁷¹ v těchto vzdálenějších částech jejich kontinentálního okraje. Daná otázka byla nakonec *vyřešena kompromisem*⁷² v článku 76 Úmluvy OSN o mořském právu z roku 1982.

Podle čl. 76 odst. 1 Úmluvy OSN o mořském právu: „kontinentální šelf pobřežního státu zahrnuje mořské dno a podzemí podmořských oblastí, které leží za hranicemi jeho pobřežního moře po celém přirozeném prodloužení jeho pevninského území k vnější hranici kontinentálního okraje anebo do vzdálenosti 200 námořních mil od základních linií, od kterých se měří šíře pobřežního moře tam, kde vnější hranice kontinentálního okraje této vzdálenosti nedosahuje“. Jak je konstatováno Churchillem a Lowem,⁷³ tato právní definice šelfu je odlišná od geologické definice. Oblasti moře, které leží za fyzikálním kontinentálním okrajem, jsou zahrnuty do vzdálenosti 200 námořních mil od pobřeží. Článek 76 však vymezuje také *vnější hranici kontinentálního šelfu*, kde se *kontinentální okraj* rozšiřuje za hranici 200 námořních mil. Ve smyslu čl. 76 odst. 3 *kontinentální okraj* zahrnuje ponořené prodloužení pevninské hmoty pobřežního státu a skládá se z *mořského dna a podzemí šelfu, svahu a stoupání*. Nezahrnuje hlubokomořské oceánské dno s jeho oceánským hřbetem ani jeho podzemí.

Podle čl. 76 odst. 2 Úmluvy kontinentální šelf pobřežního státu nesmí přesahovat hranice stanovené v odst. 4 až 6. Podle M. Benitha⁷⁴ Úmluva stanoví *dvě omezení šířky kontinentálního šelfu*. *První omezení* je obsaženo v čl. 76 odst. 4 a obsahuje dvě pravidla. Obě jsou založena na pojmu *úpatí kontinentálního svahu (the foot of the continental slope)*. Za *patu* (úpatí) pevninského (kontinentálního) svahu má být přitom považován *bod největší změny ve stupni svahu na jeho základu*.⁷⁵ Od tohoto bodu může pobřežní stát vymezit přímé linie, které jsou:

- a) čarou spojující nejzazší pevné body, při nichž síla usazenin je nejméně jedno procento nejkratší vzdálenosti od každého takového bodu po úpatí kontinentálního svahu, nebo
- b) čarou spojující pevné body nejvýše 60 námořních mil od úpatí kontinentálního svahu.

⁷⁰ EVANS, M., D. (ed.). *International Law*, s. 642.

⁷¹ CHURCHILL, R., R. – LOWE, A., V. *The law of the sea*, s. 148.

⁷² EVANS, M., D. (ed.). *International Law*, s. 642.

⁷³ CHURCHILL, R., R. – LOWE, A., V. *The law of the sea*, s. 148.

⁷⁴ BENITAH, M. Russia's Claim in the Arctic and the Vexing Issue of Ridges in UNCLOS. *ASIL (American Society of International Law) Insights*. 2007, Volume 8. Dostupné z: www.asil.org/insights (cit. ke dni 10. 7. 2013).

⁷⁵ KOPAL, V. *Problémy nové kodifikace mezinárodního práva mořského*. Praha: Academia, 1983, s. 79–80.

Abyste zabránilo nebezpečí svévolného výkladu⁷⁶ této definice a předešlo se sporům, které by v tomto směru mohly vznikat mezi pobřežními a jinými státy, obsahuje Úmluva ještě druhé omezení. *Druhé omezení* označené jako *maximální omezení šířky kontinentálního šelfu* je obsaženo v čl. 76 odst. 5. Podle tohoto ustanovení pevné body tvořící linii vnějších hranic kontinentálního šelfu na mořském dně, vytyčené v souladu s odst. 4, buď nepřesáhnou 350 námořních mil od základní linie, od níž se měří šíře pobřežního moře, anebo 100 námořních mil od izobaty 2 500 metrů, což je linie spojující body v hloubce 2 500 metrů.

V případech, kdy by kontinentální šelf přesahoval 200 námořních mil od základních linií, od kterých se měří šíře pobřežního moře, pobřežní stát vytyčí vnější hranici svého kontinentálního šelfu přímými liniemi, které nepřesahují svou délkou 60 námořních mil a které spojují pevné body určené souřadnicemi geografické šířky a délky (čl. 76 odst. 7).

Pokud jde o zmíněné odstavce, jak konstatuje M. D. Evans,⁷⁷ tato *komplikovaná pravidla je obtížné aplikovat a jejich obyčejová povaha je nejasná*.

Vymezení hranice kontinentálního šelfu, který přesahuje 200 námořních mil, však není ponecháno pouze na jednotlivých státech. Na základě Úmluvy OSN o mořském právu byla zřízena *Komise pro hranice kontinentálního šelfu*,⁷⁸ která je složena z 21 členů. Podle čl. 76 odst. 8 Úmluvy o mořském právu *pobřežní stát předá Komisi pro hranice kontinentálního šelfu, zřízené na základě spravedlivého geografického zastoupení podle Přílohy II, informace o hranicích kontinentálního šelfu přesahujících 200 námořních mil od základních linií, od kterých se měří šíře pobřežního moře*. Komise činí pobřežním státům *doporučení* ve věcech týkajících se stanovení vnějších hranic jejich kontinentálního šelfu. *Hranice šelfu stanovené pobřežním státem s ohledem na tato doporučení jsou konečné a závazné*.

Jestliže pobřežní stát *nesouhlasí* s doporučením Komise, *podá* podle čl. 8 přílohy II *v rozumné době revidovanou nebo novou žádost*.

Podle čl. 9 Přílohy II však činnost Komise *není na překážku záležitostem*, které se týkají *delimitace hranic mezi státy s protilehlým nebo sousedícím pobřežím*. Znamená to, že v těchto případech mohou příslušné státy uzavřít dohody o delimitaci.

Údaje o vnější hranici kontinentálního šelfu za pásmem 200 námořních mil v *Severním ledovém oceánu* předložilo Rusko v roce 2001, Norsko v roce 2006 a Dánsko v roce 2012. Pokud jde o Ruské podání, Komise pro hranice kontinentálního šelfu předložila své doporučení⁷⁹ v červnu 2002. Doporučení se týkají čtyř oblastí – Barentsova moře, Beringova moře, Ochotského moře a centrálního Severního ledového oceánu. Pokud jde o Barentsovo a Beringovo moře, Komise doporučila Ruské federaci uzavřít s Norskem a USA dohody o mořských hranicích, které by obsahovaly delimitační čáry a představovaly vnější hranice kontinentálního šelfu Ruské federace za 200 námořními mílemi v Barentsově a Beringově moři.⁸⁰ Dohoda s Norskem byla uzavřena v roce 2010 (viz výše). Pokud jde

⁷⁶ Ibid., s. 80.

⁷⁷ EVANS, M., D. (ed.). *International Law*, s. 642.

⁷⁸ Příloha II k Úmluvě OSN o mořském právu z roku 1982 vyhl. č. 240/1996 Sb.

⁷⁹ Krátké shrnutí doporučení je obsaženo v: *The Report of the Secretary-General to the Fifty-seventh session of the General Assembly under the agenda item Oceans and the Law of the Sea UN Doc A/57/57/Add.1*, z 8. října 2002, odst. 38–41.

⁸⁰ Ibid., odst. 39.

o centrální Severní ledový oceán,⁸¹ Komise doporučila Rusku předložit revidované podání s ohledem na rozsáhlost kontinentálního šelfu v oblasti na základě zjištění obsažených v doporučení. Žádné revidované podání však zatím Rusko nepředložilo. Co se týče podání Norska, představila Komise své doporučení⁸² v březnu 2009.

Pokud jde o Arktidu, podařilo se uzavřít určité *dohody o delimitaci kontinentálního šelfu*. Byla uzavřena výše zmíněná dohoda mezi Ruskem a Norskem z roku 2010, která se týkala delimitace kontinentálního šelfu v Barentsově moři a Severním ledovém oceánu. V roce 2006 byla uzavřena dohoda mezi Faerskými ostrovy, Islandem a Dánskem o delimitaci kontinentálního šelfu za 200 námořními mílemi.⁸³

Pokud jde o vymezení kontinentálního šelfu, vyvstávají mezi státy na arktickém pobřeží neshody, zejména pokud jde o *Lomonosovův hřbet (Lomonosov Ridge)* a *Mendělejevův hřbet (Alpha-Mendeleev Ridge)*. Dne 2. srpna 2007 ruská miniponorka umístila ruskou vlajku na mořském dnu pod severním pólem jako symbolickou podporu ruského nároku, který předložila Komisi pro kontinentální šelf v roce 2001. V předloze z roku 2001 jeden z centrálních nároků Ruska byl na podmořské pohoří ležící pod pólem – Lomonosovův hřbet a Mendělejevův hřbet, s tím že jsou pokračováním eurasijského kontinentu.⁸⁴ Jak bylo uvedeno výše, Komise tento ruský požadavek (*submission*) ani neodmítla ani neakceptovala, ale doporučila dodatečný výzkum. Rusko doufalo, že nejnovější geologické zjištění o těchto hřbetech povedou k odlišnému závěru Komise.

Případné rozdělení kontinentálního šelfu, pokud jde o Lomonosovův a Mendělejevův hřbet, závisí na výkladu pojmu hřbet (*ridge*) a vyvýšenina (*elevation*) v Úmluvě OSN o mořském právu z roku 1982. Jak konstatuje T. H. Heidar,⁸⁵ není jednoduché rozlišit mezi podmořskými vyvýšeninami (*submarine elevations*) a podmořskými hřbety (*submarine ridges*), protože Úmluva o mořském právu neobsahuje jejich definici. Článek 76 Úmluvy však obsahuje tři různé pojmy. V článku 76 odst. 3 je pojem *oceánský hřbet (oceanic ridge)*. Je zde obsaženo negativní vymezení, že kontinentální okraj *nezahrnuje* hlubokomořské oceánské dno s jeho *oceánským hřbetem* ani jeho podzemí.

Dalším pojmem je *podmořský hřbet (submarine ridge)*. Z článku 76 odst. 6 Úmluvy vyplývá, že *podmořský hřbet* by na rozdíl od oceánského hřbetu mohl být podle M. Benitaha *zahrnut*⁸⁶ do kontinentálního šelfu. Nepřekročí však vnější hranice kontinentálního šelfu 350 námořních mil, od kterých se měří šíře pobřežního moře. Jiný názor zastává T. H. Heidar,⁸⁷ a totiž že podmořský hřbet *není přirozeným komponentem kontinentálního okraje*.

⁸¹ Ibid., odst. 41.

⁸² Recommendations of the Commission on the Limits of the Continental Shelf in regard to the Submission made by Norway in respect of areas in the Arctic Ocean, the Barents Sea and the Norwegian Sea on 27 November 2006, CLCS/62.

⁸³ Agreed Minutes on the Delimitation of the Continental Shelf beyond 200 Nautical Miles between the Faroe Islands, Iceland and Norway in the Southern Part of the Banana Hole of the Northeast Atlantic of 2006. Dostupné z: www.regjeringen.no (cit. ke dni 12. 7. 2013).

⁸⁴ BENITAH, M. Russia's Claim in the Arctic and the Vexing Issue of Ridges in UNCLOS. *ASIL (American Society of International Law) Insights*. 2007, Volume 8. Dostupné z: www.asil.org/insights (cit. ke dni 10. 7. 2013).

⁸⁵ HEIDAR, T., H. The Legal Regime of the Arctic Ocean. *Zeitschrift für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht*. 2009, 69/3, s. 637.

⁸⁶ BENITAH, M. Russia's Claim in the Arctic and the Vexing Issue of Ridges in UNCLOS. *ASIL (American Society of International Law) Insights*. 2007, Volume 8. Dostupné z: www.asil.org/insights (cit. ke dni 10. 7. 2013).

⁸⁷ HEIDAR, T., H. The Legal Regime of the Arctic Ocean. *Zeitschrift für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht*. 2009, 69/3, s. 638.

Třetím pojmem je *podmořská vyvýšenina (submarine elevation)*, který je vyjádřen ve druhé větě čl. 76 odst. 6. Podle tohoto ustanovení se „tento odstavec nevztahuje na podmořské vyvýšeniny, které jsou přirozenou součástí kontinentálního okraje, jako jsou plošiny, vyvýšeniny, vršky, prahy a výběžky“. Podmořská vyvýšenina je přirozeným komponentem okraje a může být oceánského nebo kontinentálního původu. Co je však vyžadováno, je přirozené pokračování (*natural prolongation*), tj. kontinuita morfologického, geologického původu a historie skalisek masu pevniny pobřežního státu.⁸⁸

Je tím myšleno, že na podmořské vyvýšeniny se *nepoužije omezení*⁸⁹ 350 námořních mil, které je obsaženo v první větě tohoto odstavce. Body na těchto podmořských vyvýšeninách za hranicemi 350 námořních mil *by měly být zahrnuty do kontinentálního šelfu* a mělo by se na ně použít pravidlo o 100 námořních mílech za hloubkou 2 500 m.⁹⁰ Je zde tak možnost, že výše zmíněný ruský nárok je založen na tom, že části hřbetů jsou *podmořskými vyvýšeninami*, které jsou přirozenými komponenty kontinentálního okraje.⁹¹ Podle R. Wolfruma,⁹² jestliže je hřbet *podmořskou vyvýšeninou*, která zakládá přirozený komponent kontinentálního okraje, tak vnější kontinentální šelf Ruska, Kanady apod. se může rozšířit za hranici 350 námořních mil, což má být demonstrováno Komisi pro kontinentální šelf. Vzhledem k tomu, že *neexistuje* přesná definice podmořských hřbetů a podmořských vyvýšenin, vyvstává otázka, jak charakterizovat Lomonosovův a Mendělejevův hřbet. Lze souhlasit s T. H. Heidarem,⁹³ že důsledky klasifikace těchto výšin mořského dna (*sea floor highs*) budou významné. Pokud Lomonosovův hřbet⁹⁴ bude považován za kontinentální šelf, potom Kanada a Dánsko (prostřednictvím Grónska) si také mohou činit nároky na jeho část a pobřežní státy, kterých se to týká, by se měly dohodnout na jeho delimitaci v souladu s článkem 83 Úmluvy OSN o mořském právu.

ZÁVĚR

Základem právního režimu Arktidy (Severního ledového oceánu) jsou normy mezinárodního mořského práva. Režim Arktidy utváří i další pravidla mezinárodního práva mající obecnou působnost. Jsou však postupně uzavírány i speciální smlouvy, které se týkají některých dílčích otázek právního režimu Arktidy.

Pozornost států v poslední době přitahuje zejména značné nerostné bohatství (ropa, plyn ale i další nerosty), které se nachází pod tajícími arktickými ledovci, tj. na mořském

⁸⁸ Ibid.

⁸⁹ BENITAH, M. Russia's Claim in the Arctic and the Vexing Issue of Ridges in UNCLOS. *ASIL (American Society of International Law) Insights*. 2007, Volume 8. Dostupné z: www.asil.org/insights (cit. ke dni 10. 7. 2013). Podobný názor zastává i WOLFRUM, R. The Arctic in the Context of International Law. *Zeitschrift für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht*. 2009, 69/3, s. 538.

⁹⁰ Ibid.

⁹¹ BENITAH, M. Russia's Claim in the Arctic and the Vexing Issue of Ridges in UNCLOS. *ASIL (American Society of International Law) Insights*. 2007, Volume 8. Dostupné z: www.asil.org/insights (cit. ke dni 10. 7. 2013).

⁹² WOLFRUM, R. The Arctic in the Context of International Law. *Zeitschrift für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht*. 2009, 69/3, s. 538.

⁹³ HEIDAR, T., H. The Legal Regime of the Arctic Ocean. *Zeitschrift für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht*. 2009, 69/3, s. 638.

⁹⁴ POSNER, E., A. – SYKES, A., O. Economic Foundations of the Law of the Sea. *American Journal of International Law*. 2010, Volume 104, Number 4, s. 586.

dně a v jeho podzemí. Dá se konstatovat, že pobřežní státy Severního ledového oceánu (Arktidy) respektují úpravu mezinárodního mořského práva, zejména Úmluvu OSN o mořském právu z roku 1982. Na základě této úpravy vznášejí nároky na kontinentální šelf za hranicemi 200 námořních mil, které by jim umožnily výhradní čerpání zdrojů v oblasti jejich kontinentálního šelfu. Ukazuje se, že právní úprava kontinentálního šelfu obsažená v Úmluvě OSN o mořském právu vyvolává řadu otázek, které v ní nejsou jednoznačně upraveny. Řešení problematiky dělení kontinentálního šelfu tak bude otázkou dalšího vývoje, zejména budou nutné dohody mezi příslušnými státy, případně dojde k řešení sporů v rámci mezinárodního práva. Svůj vážný zájem o Arktidu a zejména o její zdroje se státy snaží podepřít i svou vojenskou přítomností. Uvádí se, že v posledních letech (zejména po roce 2007) se zvýšila aktivita letů ruských bombardérů a pozorovacích letounů v oblasti Arktidy. Také např. Norsko nebo Kanada oznámily, že posílí svou vojenskou přítomnost v těchto končinách. Například Kanada chce v arktické oblasti vybudovat nové armádní výcvikové středisko a přístav pro vojenská plavidla a Norsko zbrojí.⁹⁵ Také Rusko plánuje vytvořit severské jednotky pro obranu svých zájmů v Arktidě. Ruský prezident V. Putin v prosinci 2013 mimo jiné prohlásil, že „Rusko stále aktivněji ovládá tento perspektivní region a vrací se tam“; dále konstatoval, že „musíme mít k dispozici všechny páky k obraně své bezpečnosti a svých národních zájmů“.⁹⁶ Slova ruského prezidenta byla určena nejen velitelům budoucích jednotek ruské armády, ale hlavně vládám v metropolích Kanady, USA, Norska a Dánska.⁹⁷ Vojenská přítomnost je pouze zdůrazněním toho, že boj o nerostné zdroje bude tvrdý a že se jednotlivé státy nedají odbýt. V současnosti však není třeba se obávat vojenské eskalace, která by mohla přerůst až v otevřený ozbrojený konflikt. Svůj zájem o Arktidu projevují výrazně i USA, které chtějí zřídít post velvyslance pro Arktidu, aby zdůraznily rostoucí význam této oblasti. Podle J. Kerryho⁹⁸ to bude vysoce postavený činitel, který bude odpovídat za prosazování zájmů USA v regionu, s tím že Arktida má pro USA rostoucí geopolitický a ekonomický význam.

Je zřejmé, že aplikace Úmluvy OSN o mořském právu z roku 1982 na Arktidu (Severní ledový oceán) vyvolává řadu otázek. Jednou z hlavních otázek je, kam až sahá kontinentální šelf jednotlivých států za hranicemi 200 námořních mil. V každém případě z čl. 82 odst. 1 Úmluvy OSN o mořském právu z roku 1982 vyplývá, že pokud jde o využívání neživých zdrojů kontinentálního šelfu přesahujícího 200 námořních mil, odvádí pobřežní stát platby nebo poskytuje příspěvky na vytěžených surovinách.⁹⁹ Tyto platby a příspěvky se ve smyslu čl. 82 odst. 4 odvádějí Úřadu (organizaci pro mořské dno), který je dále přerozděluje. Tím se dostáváme k tomu, že část dna Severního ledového oceánu má povahu

⁹⁵ SVĚTNIČKA, L. Hrozí válka o Arktidu? Ruské letouny a lodě slídí u norského pobřeží. *Idnes.cz*, 10. 12. 2009. Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz> (cit. ke dni 2. 8. 2013).

⁹⁶ Rusko vytvoří severské jednotky na obranu svých nároků v Arktidě. *Právo*, 12. 12. 2013.

⁹⁷ *Ibid.*

⁹⁸ USA jmenují diplomata pro Arktidu. *Právo*, 17. 2. 2014.

⁹⁹ Čl. 82 odst. 2 Úmluvy OSN o mořském právu z roku 1982 „Platby a příspěvky z veškeré produkce na určitém místě se odvádějí a poskytují každoročně po uplynutí prvních pěti let produkce na tomto místě. Šestý rok činí sazba platby nebo příspěvku 1 % hodnoty nebo objemu produkce na tomto místě. Tato sazba se zvyšuje každý následující rok až do dvanáctého roku o 1 % a poté zůstane na 7 %. Produkce nezahrnuje zdroje využívané v souvislosti s těžbou“.

mořského dna za hranicemi národní jurisdikce států, na které se vztahuje režim společného dědictví lidstva (čl. 136 a násl. Úmluvy OSN o mořském právu). Jedná se o specifický režim, vytvořený na základě Úmluvy, který je na jejím základě realizován. Úřad zde sehrává důležitou úlohu organizace, která činnost na mořském dnu povoluje a kontroluje, ale může ji i sama provádět. Také s těmito aspekty je třeba do budoucnosti počítat. Vystává tak otázka realizace společného dědictví lidstva ve vztahu k Arktidě a také úlohy Úřadu. Je otázkou, jak bude probíhat těžba na mořském dnu pod Severním ledovým oceánem. Podle V. Jazeva¹⁰⁰ (prezidenta Ruské společnosti pro plyn a místopředsedy ruské Státní dumy) Rusko s těžbou v Arktidě nespěchá, tvrdí, že s plynem z nalezišť z oblasti severního pólu počítá až po roce 2030. Těžba v oblasti Severního ledového oceánu naráží podle jeho slov na problémy mezinárodněprávního a technologického rázu. Konstatuje, že „není vyřešena otázka vymezení hranic sektorů Arktidy“. Několik států, jako je Rusko, Kanada, Norsko a další země si dělají nároky na svou část. Kanada v prosinci 2013 oznámila, že provede vlastní kartografické měření mořského dna Arktidy, aby zpochybnila nároky Ruska v této oblasti.¹⁰¹ „Další hlasy je slyšet i od zemí, které přímo nehraničí s Arktidou, ale považují toto území za majetek všeho lidstva“.¹⁰² K těžbě bude potřeba také nejmodernějších technologií pro extrémní podmínky. S těžbou v Arktidě jsou spojeny také velké výdaje. V. Jazev¹⁰³ odhaduje, že samotná cena těžby plynu bude minimálně 120 dolarů za tisíc metrů kubických, což je zhruba dvakrát více, než současné těžební náklady.

Otázkou je také, do jaké míry arktické, ale i další státy mající zájem o oblast Arktidy budou chtít chránit její životní prostředí, nebo zda převáží zájem na využívání zejména nerostného bohatství Severního ledového oceánu.

doc. JUDr. Jan Ondřej, CSc., DSc.

Právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze

¹⁰⁰ Rusko s těžbou ropy v Arktidě nespěchá. Je to drahé. *Aktuálně.cz*, 5. 11. 2010. Dostupné z: <http://aktualne.centrum.cz> (cit. ke dni 22. 7. 2013).

¹⁰¹ Rusko vytvoří severské jednotky na obranu svých nároků v Arktidě. *Právo*, 12. 12. 2013.

¹⁰² Rusko s těžbou ropy v Arktidě nespěchá. Je to drahé. *Aktuálně.cz*, 5. 11. 2010. Dostupné z: <http://aktualne.centrum.cz> (cit. ke dni 22. 7. 2013).

¹⁰³ *Ibid.*

Jan Ondřej

Application of the UN Convention on the Law of the Sea to the Arctic (Arctic Ocean)

Abstract: Unlike in the case of the Antarctic, there are no special legal regulations for the Arctic. Being a polar region located at the northern most part of the Earth, the Arctic is a mostly frozen sea area which makes the issue of its legal regime specific. Since the 1989 UN Convention on the Law of the Sea involves an international legal framework, it can be applied to the Arctic Ocean as well. On the basis of the Convention, particular states stake claims for the continental shelf beyond the limits of 200 nautical miles, which would allow them an exclusive exploitation of the resources within the shelf territory. It has become apparent that the legal regulation of the continental shelf contained in the UN Convention on the Law of the Sea raises some questions that are not satisfactorily addressed. The Arctic region is regulated not only by the rules of the international sea law, important international environmental law regulations being also applicable. The necessity to tackle certain problems pertaining to the Arctic led to the foundation of the Arctic Council in 1996. A key future issue will be whether the Arctic and other countries that are becoming involved in the region engage in protecting its environment at the expense of the exploitation of its resources, mineral ones in particular.

Key words: arctic, United Nations Convention on the Law of the Sea, continental shelf, environmental law